

בוה יש לומר שאין לנו להאמינו, שמא משקר הוא בטענתו.

אלא המשנה עוסקת בכגון דקא טעין טענת דמים, ומביא הוכחות ברורות שלא מצא לה בתולים על ידי מפה שפרס בשעת ביאה, ושושבינים המעידים שלא נעשתה על ידו כל אונאה, ואכן לא מצא לה בתולים.

איתמר, שנינו לבאר את נאמנות הבעל א-י לטעון פתח פתוח מצאתי ולהפסיד בכך לאשתו את כתובתה —

אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר: אילו היה חיוב הכתובה מן התורה, לא היה הבעל נאמן לטעון טענת בתולים ולהפסידה כתובתה אלא רק אם היה מוכיח את טענתו ב"עדות ידועה", ולא בטענת פתח פתוח מצאתי.

וכל נאמנותו לטעון כך ולהפסידה כתובתה, הוא משום שחכמים הם שתקנו להם לבנות ישראל שתהיה לבתולה כתובה של מאתים זוז, ולא למנה כתובה של מנה [מאה זוז].

שהרי אם כן, ביהודה — אמאי לא יכול לטעון טענת בתולים! ?

והרי אף שמתייחד עמה, כיון שהוא עצמו אומר שלא השיר את בתוליה באותו יחוד, יש לנו להאמינו בכך, מדין "שוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא".

אלא לאו, בהכרח, שאינו יכול לטעון טענת בתולים כדי להפסידה כתובתה, מפני שאנו אומרים שהוא זה שבעל אותה בהתייחדו עמה.

ודקא טעין איזו טענה?

מאי לאו, דקטעין טענת פתח פתוח.

ומוכח, שבגליל נאמן בטענת "פתח פתוח מצאתי" כדי להפסידה כתובתה.⁽⁷⁾

ודוחה הגמרא את הראיה:

לא כאשר הבנת, שהמשנה עוסקת במי שטוען טענת פתח פתוח, ואין לו כל ראייה לדבריו אלא טענה הוא שטוען בלבד. כי

ביתר הרחבה.

אנפשיה חתיכה דאיסורא?! ?

ותירץ רש"י: "ומיהו ביהודה לא מהימן, שמא בעל בימי אירוסין ושכח, או שהערה בה מתוך חיבתה ולא ידע ששיבר בתוליה". כלומר: אכן אין אנו חוששים אף ביהודה שמשקר הוא, כיון שחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה, אלא שחוששים אנו שהוא כועס עליה מתוך טעות או שכחה.

ולמדנו מדברי רש"י, שאף על פי שביהודה יש לחוש שהוא טועה או שוכח, מכל מקום הרי הוא נאמן לאוסרה עליו. ולכן אי אפשר לפרש את המשנה שטענתו היא לענין לאוסרה עליו.

7. הוקשה לרש"י, והרי הטעם שבגליל אנו מאמינים לו ואיננו חושדים אותו למשקר, הוא משום "חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה", ואם כן, מה לי גליל מה לי יהודה? והרי אף ביהודה יש לנו לומר את אותה הסברה שודאי אמת בפיו שלא בא עליה כשנתייחד עמה, שאם לא כן לא היה טורח בסעודה ומפסידה [וכשם שאנו אומרים שאי אפשר לפרש את המשנה לענין לאוסרה עליו, משום שאם כן אף ביהודה יש לנו לאוסרה, היות והוא אומר שלא בא עליה, וביחס לעצמו הרי הוא נאמן מדין "שוויא

ומביאה עתה ברייתא המבארת את חיוב הכתובה:

תנא בברייתא: **הואיל** וחיוב הכתובה "קנס חכמים" **הוא** — **לא תגבה** האשה את כתובתה [הנגבית מהקרקע של הבעל ולא מן המטלטלין שלו] **אלא מן הקרקע הזיבורית** [הפחותה] של הבעל.

אבל אם היתה הכתובה מן התורה, היתה גובה אותה מן העידית שבקרקעותיו.

ולפני שמשלימה הגמרא להביא את כל דברי הברייתא היא מפסיקה, ותמהה:

כיצד זה קורא התנא לחיוב הכתובה "קנסא"? —

וכי מאי קנסא הוא? על מה יש לנו לקונסו?

אלא אימא, תקן את לשון הברייתא, ואמור בה כך:

הואיל וחיוב הכתובה תקנת חכמים **הוא** — **לא תגבה** אותה **אלא מן הקרקע הזיבורית** שלו.

והם גם **האמינוהו**, שאפילו אם רק אמר פתח פתוח מצאתי, ולא הביא ראיה לדבריו — יהיה נאמן להפסידה כתובתה.⁽¹⁾

והוינן בה: אם כן, שהאמינוהו חכמים לטעון טענת פתח פתוח מצאתי ולהפסידה כתובתה — מה הועילו חכמים בתקנתם שתיקנו לה כתובה?

והרי אם ירצה לגרשה משום שאינה מוצאת חן בעיניו, יוכל לעשות זאת בטענה גרידא של פתח פתוח מצאתי, בלי שיצטרך להביא ראיה לדבריו, ויפסידה כתובתה!?

אמר רבא: אין לנו לחשוש שמא יבוא לגרשה מיד כשישאנה, היות שיש לנו חזקה ש"אין אדם טורח בסעודה, ומפסידה".

ואם היה שונא אותה בשעה שכונסה לחופה, הוא לא היה טורח להכין את סעודת הנישואין ולגרשה מיד אחרי הנישואין. אלא היה מגרשה עוד בהיותה ארוסה, ולא היה כונסה.

וכמו כן, אין לנו לחוש שמא ישנאנה לאחר מכן, ויבוא להפסידה כתובתה בטענת פתח פתוח מצאתי, היות ואינו יכול לטעון טענה זו אלא מיד לאחר הנישואין.

שזינתה ולא מגיע לה כתובה, וידרוש שהיא תביא ראיה כיון שהיא באה להוציא ממנו ממון. ולכן יש צורך להאמין לו על מציאת הפתח פתוח.

הקשה השב שמעתתא [שמעתתא ב], הרי על אף שתיקנו לו שיהיה נאמן בטענתו לומר שמצא פתח פתוח, למה לא נטען עבודה, גם היא אינה טוענת, שנבעלה תחתיו באונס, וכמו שמצינו שטוענים כך לחרשת.

1. הראשונים הקשו, מדוע צריכים "להאמינו", והרי האשה היא זאת הבאה להוציא ממון ממנו, ועליה להביא ראיה שהוא אינו דובר אמת.

ותירצו, שיש רוב וחזקה המסייעים בידה, וכפי שיתברר להלן, והם יותר עדיפים על חזקת הממון של הבעל.

ואילו הר"ן תירץ, שתיקון הכתובה עצמו ניתן שלא להאמינו על זנותה, שאם כן בטלה הכתובה שבידה, כי תמיד יוכל הבעל לטעון

וממשיכה הגמרא להביא את סיום דברי הברייטא:

רבן שמעון בן גמליאל אומר: חיוב כתובת אשה — מן התורה הוא.

ופרכינן: ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי, שכתובת אשה היא מן התורה?

והתניא איפכא:

א. האונס נערה בתולה או המפתה אותה, צריך לשלם לאבי הנערה תשלום של חמישים שקלי כסף.

התשלום הזה נלמד משני פסוקים —

באונס נערה בתולה נאמר [דברים כב טז] "ונתן לאבי הנערה חמישים כסף".

אך לא נאמר כאלו מטבעות ישלם את חמישים הכסף, אם במעות, אם בשקלים.

ואילו במפתה נאמר [שמות כב טז], "כסף ישקול [כסף ישלם המפתה לאבי הנערה, בשקלים, בסכום שהוא] כמוהר הבתולות", שהוא הסכום של חמישים כסף, שצריך לשלם האונס על שהפסיד את בתוליה.

הקיש הכתוב זה לזה את תשלומי הקנס של המפתה והאונס, כדי ללמוד מתשלום אחד על משנהו —

מצד אחד מלמד ההיקש, **שיהא** סכום השקלים שמשלם זה, המפתה, שנאמר בו "כסף ישקול" — **כ"מוהר הבתולות**, האמור באונס, שקנסו הכתוב בחמישים כסף.

ומצד שני מלמד ההיקש, שיהא **"מוהר הבתולות"** של חמישים כסף האמור באונס — **כזה**, כמו סוג המטבע שמשלם המפתה. דהיינו, שיהיו חמישים הכסף במטבעות של שקלים, ולא במעות.

ב. **מכאן**, מלשון הכתוב שקרא לתשלום הקנס בסך חמישים שקלים [שהם מאתיים זון] עבור הפסד הבתולים "מוהר הבתולות" — **סמכו חכמים לכתובת אשה** בסך מאתיים זון, שהיא מן התורה.⁽²⁾

רבן שמעון בן גמליאל אומר: כתובת אשה — אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים!

הרי שרבן שמעון בן גמליאל סובר שכתובת אשה אינה מן התורה, וזה להיפך ממה ששנינו לעיל, שלדבריו כתובת אשה היא מן התורה.

ומשנינן: **איפור**, הפוך את השיטות בברייטא השניה, והעמד את רבן שמעון בן גמליאל במקום תנא קמא, והוא זה שסובר [בהתאם לשיטתו הנשנית לעיל], שכתובת אשה מן התורה.

התורה, מכך שקראו הכתוב לתשלום של חמישים כסף "מוהר הבתולות".

ועיין ברמב"ן בפירושו על התורה שאין מכאן ראייה לחיוב כתובה, אלא מוהר הוא התשלום שהיה מקבל האב מהחתן, אך אין מכאן ראייה לחיוב כתובה כשמגרש הבעל את האשה או כשמת.

ותירץ החזון איש, שהיות והיא יודעת את הטענה הזאת ואינה טוענת אותה, הרי אפילו אם יש מקום לומר שלא טענה זאת מחמת בושה, הורעה טענתה, ואינה יכולה לעמוד מול חזקת הממון של בעלה.

2. רש"י מבאר שלמדו חכמים את הכתובה מן

המעוות שהתחייב לה במטבעות של ארץ ישראל. כיון שלדעתו חיוב הכתובה הוא מדרבנן, ולכן הם הקלו עליו שיוכל לפרוע לה במעות של ארץ ישראל, השוות פחות.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

נותן לה את תשלום כתובתה ממעות קפוטקיא השוות יותר, ואינו יכול לתת לה את סכום המטבעות הללו ממעות ארץ ישראל, לפי שהוא סבור שחיוב הכתובה הוא מן התורה.⁽³⁾

ואי בעית אימא, אפשר לתרץ את הסתירה בדברי רבן שמעון בן גמליאל, בתיקון הברייתא האחרונה, כך:

כולה, כל הברייתא האחרונה, בשיטת רבן שמעון בן גמליאל היא נשנית.

וחסורי מיחסרא בדברי הברייתא, **והכי קתני** בה:

מכאן, סמכו חכמים לכתובת אשה בתולה, שהיא מן התורה.

אבל **כתובת אלמנה** או אשה בעולה הנישאת לבעל אחר, אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים —

שרבן שמעון בן גמליאל אומר: כתובת אלמנה — אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים.

ופרכינן: **ומאי חזית דאפכת**, מה ראית להפוך את הברייתא **בתייתא**, את השיטות של החולקים בברייתא האחרונה, כדי להתאימן עם השיטות שבברייתא הקודמת, שהובאה לעיל?

איפוך קמייתא! הפוך את השיטות בברייתא לעיל, והתאם אותן לברייתא האחרונה!?

ומשנינן: **כי הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל** במקום אחר, **דאמר כתובת אשה היא מדאורייתא**.

דתנן [לקמן קי ב] בענין אופן התשלום של כתובה, כאשר יש הפרש בשיווי המטבע בין המקום שבו נכתבה הכתובה לבין המקום שבו היא מתגרשת.

בכל החיובים שהם מן התורה, הרי הכותב שטר חוב לחבירו במקום אחד, ובא לפרוע את החוב במקום אחר, ויש הפרשי שווי בין המטבעות שבשני המקומות, חייב ליתן לו כפי השער של המקום שהתחייב בו.

ובחיוב כתובה מצינו מחלוקת תנאים בדבר —

ולמשל, הנושא אשה במקום הנקרא קפוטקיא, שהמטבעות שלה גדולות יותר מהמטבעות שבארץ ישראל, והן שוות יותר מאשר המטבעות שבארץ ישראל, וגירשה בארץ ישראל —

לדעת תנא קמא יכול לתת לה את סכום

3. בספר אילת השחר דן בשאלה של האחרונים האם חיוב כתובה הוא חיוב המתחדש בכל שעה מהנישואין, ואם כן, מדוע כשבאו לארץ ישראל, לא משתנה החיוב מעתה לתת לה רק לפי מעות

3. בספר אילת השחר דן בשאלה של האחרונים האם חיוב כתובה הוא חיוב המתחדש בכל שעה מהנישואין, ואם כן, מדוע כשבאו לארץ ישראל, לא משתנה החיוב מעתה לתת לה רק לפי מעות

ומביאה עתה הגמרא שני מקרים שבהם טען
הבעל פתח פתוח מצאתי, ומה הורו בו:

א. מעשה בהוא אדם שנשא בתולה דאתא
לקמיה דרב נחמן, ואמר ליה: פתח פתוח
מצאתי.

אמר להו רב נחמן, לשלוחי בית דין
הממונים על הלקאת חייבי מלקות: אסכוהו
כופרי, הלקוהו בענפי דקל!

כי מנין לו להכיר ולדעת מהו "פתח פתוח"?

כנראה שזונות העיר הזאת, הנקראת
מברכתא — חביטא ליה, שוככות לפניו,
עד שיהיה בקי בפתח פתוח.

ולכן, יש להלקותו על שמעיו פניו בבית דין
לטעון טענה הבנויה על נסיונו מחמת זנות.

ופרכינן: והא רב נחמן הוא דאמר לעיל
בשם שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר
[בתחילת העמוד] שמהימן לטעון פתח
פתוח מצאתי. ומשמע שמתקבל טיעונו, ולא
מלקים אותו!?

ומשנינן: אכן מהימן הוא בדבריו שמצא
פתח פתוח, ואולם מסבינן ליה כופרי,
מלקים אותו בענפי דקלים על שטען כך, על
סמך נסיונו בזנות.

ואילו רב אחאי משני, מתרץ את הסתירה
בדברי רבן שמעון בן גמליאל, כך:

כאן בבחור, מלקים אותו, כי בחור אינו בקי
בכך, ומלקים אותו על שהעזו פניו בבית דין,
לבוא ולטעון טענה המבוססת על הנסיון
שרכש בזנותו.

כאן בנשוי, הבקי בכך מכח חיי אישות,
והרי הוא נאמן, ואינו לוקה.

ב. ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר
ליה: פתח פתוח מצאתי.

אמר ליה: שמא הטיתה בבעילתך הצידה,
ולכן לא הרגשת בדוחק באותו מקום בשעה
שפתחת את הפתח?

אמשול לך משל, למח הדבר דומה?

לאדם שחיה מזהלך באישון לילה ואפילה,
והגיע לפתח ביתו הסגור, והיה בפתח דבר
המעכב את הכניסה בו באופן ישיר, אך אם
מטים את הדבר המעכב הצידה, ניתן אחר
כך להכנס דרך הפתח ללא עיכוב.

ולכן, אם בלי משים לב היטה האדם הצידה
את הדבר המעכב — מצאו לפתח כשהוא
פתוח, ויכול להכנס בו ללא עיכוב.

אבל אם לא היטה את הדבר שמעכב את
הכניסה — מצאו נעול, ועד שלא יטה את
הדבר המעכב הצידה, לא יוכל להכנס.

וגם אתה, יתכן שבלי משים לב הטית
בתחילת בעילתך הצידה, ובכך פתחת את
הפתח, ובהמשך יכלת להכנס דרכו בלי
עיכוב ודוחק. ולכן נדמה לך שהיה הפתח
פתוח כבר בתחילת הביאה.

איכא דאמרי, אין זה שכיח שיבעול אדם
בהטייה בלי כונה להטות. אלא הכי אמר
ליה:

שמא במזיד הטיתה, בתחילת בעילתך, ואז
עקרת לדשא ועברא? [משל הוא, עקרת בבת
אחת את הדלת יחד עם הבריח שלה].

גיהויך שלנו — ככיבוס שלהם.

והיינו, המים שבארץ ישראל יפים הם י-ב לכיבוס [או שהיו לבני ארץ ישראל סממנים יפים לכיבוס], ולכן יכולים הם באמצעות הכיבוס ללבן את הבגד, ואז מתגלים עליו סימני הדם.

אך בכבל אין הבגד מתלבן היטב בכיבוס במים עד שישפשופו אותו באבן זכוכית [ושפשוף זה הוא הנקרא "גיהויך"].

ואי אמרת ניעבד גיהויך, שננקה בכבל את הבגד באמצעות גיהויך — לא יתגלו עליו סימני הדם, היות ומעברא ליה חומרתא. השפשוף באבן זכוכית מעביר גם את סימני הדם מהבגד.

ב. החווא גברא דאתא לקמיה דרבן גמליאל ברבי [בנו של רבי].

אמר ליה: רבי, בעלתי בעילת מצוה, ולא מצאתי דם.

אמרה ליה האשה לרבן גמליאל: רבי, עדיין בתולה אני, כי הוא בא עלי בלי להשיר את בתולי [בהטיה, או ביאה שאינה גמורה].

אמר להן רבן גמליאל לאנשיו: הביאו לי שתי שפחות, אחת בתולה ואחת בעולה.

הביאו לו את שתי השפחות הללו, והושיבן על פי חבית של יין.

בעולה, שפתחה פתוח — ריחה נורף, היו מריחים מפיה ריח של יין, שנכנס בה דרך פתחה.

והיינו, שמא התכוונת לבעול בתחילת הבעילה בהטייה הצידה ובכח, שאז נפתח הפתח מכח ההטייה הצידה בכח, ובהמשך הבעילה שוב לא הרגשת דוחק, ולכן היה נדמה לך שהיה פתחה פתוח לפני הבעילה.

אמשול לך משל, למה הדבר דומה?

לאדם שהוא מחלך באישון לילה ואפילה, והגיע לביתו, והיה דבר המעכב בעדו את הכניסה בפתח —

אם היטה הצידה במזיד בכח את הדבר המעכב בעדו מלהכנס, מצאו לפתח כשהוא פתוח. ואם לא היטה במזיד — מצאו לפתח כשהוא נעול.

ועתה מביאה הגמרא מספר מקרים שבא אדם וטען שלא מצא דם בבעילת מצוה:

א. החווא דאתא לקמיה דרבן גמליאל ברבי. אמר ליה: רבי, בעלתי ולא מצאתי דם.

אמרה לו: רבי, בתולה הייתי כשבא עלי.

אמר להם: הביאו לי אותו סודר, הבגד שעליו נבעלה!

הביאו לו הסודר, ושראו במים, וכבסו, ומצאו עליו כמה טיפי דמים.

אמר לו: לך זכה במקחך.

אמר ליה הונא מר בריה דרבא מפרזקיא לרב אשי: אנן, נמי נעביד הכי! נכבס את המפה מהלכלוך שעליה, להווכח אם אין בה דם.

אמר ליה: